

TURINYS

Pasmerkti	9
Pagrobimas	48
Slapto pasiklausymo padalinys	54
Laiškas leitenantui Finckelsteinui	57
Šventė bataliono vadavietėje	59
Mūsų maitinimas	60
Netektys	62
Ypatingi incidentai	64
Šautuvinių vamzdinių granatų – šysbecherių – panaudojimas...	71
Apšviestas priešlaukis	74
Rusų žvalgų sugrįžimas	75
Blokuojamoji pozicija	78
Leitenantas Lippė	80
Kalėdos Builynuose	81
Sugrįžimas į kuopą	83
Netektys ir nauji žmonės	89
Padidinta kovinė parengtis	92
Persikeliamo į kitą poziciją	94
Mūsų padėtis	96
Pokyčiai mūšio lauke	97
Ugnies antpuolis	99
Tikslinis priešo puolimas	100
Priešas puola 5-ąją kuopą	102
1945 metų sausio 13 diena	103
Bendra padėtis	105
1945 metų sausio 14 diena	106
7-osios kuopos kulkosvaidžio pozicijos perėmimas	110
Mus užpuola	111

Pasiuntinys ant motociklo	112
Gynyba šlubuoja	113
Radiograma ir jos pasekmės	115
Apžvalga	118
Rusų bataliono puolimas	123
Laikotarpis nuo 1945-ųjų sausio 16 iki 21 dienos	126
Ariergardas.....	128
Keistas majoras	132
Sunki naktis	134
Leitenantas Fringsas	139
Traukiame toliau	140
Mūšis dėl Ūdravangio	145
Pulko vadavietė	152
Žvalgas	154
Padrikas grįžimas į Prūsą	155
Kelias į Prūsą	159
Mūšis dėl Kryžbarko	167
Ypatingas incidentas	177
Oberfeldfebelis Abelis negyvas	178
Aviacija puola Kryžbarką	194
Kryžbarko puolimas	198
Kapitonas Kuhlwilmas stabdo arklius	207
Karo ligoninės traukinys	219
Šventapilės bažnyčioje	222
Keliamės per Aismares	224
Kelias per Aismarių neriją.....	227
Koncentracijos stovykla.....	230
Dancigas	232
Grįžimas į Berlyną.....	235
Freibergo vadų mokykla	238

MŪŠIS DĒL KRYŽBARKO

Žygiavome nesustodami ir vakare pasiekėme miestą. Palei teritorijos pakraštį mūsų jau laukė bataliono vedliai. Jie perspėjo mus, kad būtume atsargūs ir budrūs, nes būta ženklų, jog mūsų gynbos ruože gali pasitaikyti vokiškomis uniformomis persirengusių rusų žvalgų. Kryžbarke turėjo būti, bet ligi šiol nerasta mobiliojo rusų ugnies valdymo padalinio slėptuvė. Kad šis spėjimas buvo tiesa, netrukus įsitikinome. Kai norėdami susiorientuoti trumpam stabtelėjome turgaus aikštėje, prisėdau ant ten palikto plūgo nusenūsti. Jaučiau, kaip nuo vermuto apsunko kūnas. Staiga kažkur toliau ėmė šaudyti rusų haubica, bet aš jos gal iš nuovargio visai nepaisiau. Feldfebelis Rotertas susierzinęs paragino nieko nelaukiant trauktis iš ten, tačiau aš tyčia nereagavau. Tuomet jis įtūžęs pašoko ir stipriai sugriebęs nutįsė mane į šalį. Vos po keleto sekundžių sprogmuo pataikė visai šalia plūgo. Feldfebelis Rotertas savo apdairiu žingsniu išgelbėjo man gyvybę.

Šalia Arnsbergo–Kaverno (vok. Kavern, dab. Pervomajskojė, Rusija) sankryžos stovėjo neįprastai didelis svirnas, kuriame ir vėl stabtelėjome pailsėti. Kai pro galines duris išėjau apsidairyti, išgirdau, kaip kairėje pusėje iššovė rusų reaktyvinė artilerija – „Stalino vargonai“⁵⁴. Čaižiai šnypšdami ir kaukdami jų sviediniai lėkė mūsų pusėn ir sproginėjo aplink svirną. Pasibaidęs ėmė blaškytis pabalnotas žirgas. Jo kanopų spyrio tuomet bijojau labiau

54 „Stalino vargonai“, dar vadinami „Katiušomis“, – Raudonosios armijos reaktyvinės artilerijos sistema, kuri šaudo salvėmis, iš vieno įrenginio paleisdama keliolika ar keliasdešimt reaktyvinių sviedinių.

nei „Stalino vargonų“. Keikdamiesi išsiskubinome tolyn. Tiesą sakant, pamatę tą arklį turėjome susyk atidžiai apieškoti svirną. Leitenantas Saulis tuo metu buvo batalione. Pakeliui į numatytas pozicijas mus dar du sykius apšaudė „Stalino vargonai“. Susidarė įspūdis, kad kiekvienas mūsų žingsnis stebimas.

Mūsų pozicijos buvo maždaug už 250 m nuo šiaurinio teritorijos pakraščio kitapus kelio iš Kryžbarko į Arnsbergą pro Toravą (vok. Tharau, dab. Vladimirovas, Rusija). Kelias į Kaverną buvo dešinioji mūsų kuopos riba. Palei šį kelią buvo ir 2-ojo bataliono vadavietė, apie 20 m už mūsų kuopos vadavietės. Aiškios kairiosios kuopos ribos nebuvo. Mūsų priešakinis gynybos kraštas buvo vos 100 m pločio. Jokio susisiekiimo su gretimomis kuopomis nebuvo, įtariau, kad į kairę nuo mūsų žiojėjo didžiulė spraga. Priešais Arnsbergo–Neuparko kelią stovėjo stiprokai apgriuvę pastatai, kurių rūšiai buvo gana geros būklės. Mūsų gynybos pozicijos ir turėjo būti šiuose pastatuose. Ugnies planų nebuvo. Šaudymo lauką iš priekio mums užstojo gyvenvietė iš devynių

Sovietų reaktivinės artilerijos sistema *BM-13*, vokiečių praminta „Stalino vargonais“ („Katiuša“), apšaudė Karaliaučių. 1945 m.

paprastų vienaaukščių namų, išsirikiavusių į mus atviru siauru stačiakampiu.

Mano vadas kapitonas Kuhlwilmas pakvietė atvykti pas jį. Iš pradžių kalbėjo apie nereikšmingus dalykus. Vėliau perėjo prie reikalo esmės ir staiga pareiškė, kad mūsų kuopos vyresnysis leitenantas turįs perimti 1-ąjį būrį, o kuopos vadu liks leitenantas Saulis. Aš turįs perduoti šį sprendimą abiem karininkams. Jau anksčiau buvau pastebėjęs, kad tarp tų karininkų vis atsirasdavo įtampų, todėl ši užduotis man pasirodė nemaloni ir aš paklausiau vado, ar nederėtų pakviesti į batalioną jų pačių ir kiekvienam asmeniškai pasakyti šį sprendimą. Vadas atšovė neturintis laiko diskusijoms ir leido man išeiti. Šią nemalonią užduotį atlikau, bet vyresnysis leitenantas buvo pasipiktinęs.

Kai tik užėmėme savo taktinę poziciją, pamatėme mūsų link atvažiuojantį dvikinkį vežimą, kurį vadeliojo jauna moteris. Vežimas buvo uždengtas sunkiu brezentu, kas viduje, nebuvo įmanoma pamatyti. Moteris paaiškino, kad važiavusi į Žintus ir pasiklydusi. Ji paprašė žvilgtelėti į žemėlapi ir pasiteiravo, gal mes kartais kaip tik atvykę iš Žintų. Paklausiau, ar ji keliaujanti viena, o ji atsakė, kad drauge esanti tik jos sena motina. Visas šis reikalas man pasirodė įtartinas, juo labiau kad jaunoji moteris kalbėjo taisyklinga vokiečių aukštaičių kalba be jokio Rytprūsių akcento. Kažkas čia buvo ne taip. Tik nežinojau kas. Kažkuris iš mūsų šiek tiek jai paaiškino, kaip nuvažiuoti iki Žintų. Iš to, kaip jie pasakojo, buvo galima suprasti, kad mes atvykome bent jau nuo tos krypties. Jaunoji moteris draugiškai atsisveikino, apsuko vežimą ir nuvažiavo. Mano siūlymui sustabdyti ir apieškoti vežimą niekas nepritarė. Norom nenorom teko susitaikyti su daugumos nuomone, bet baiminausi, kad toks vežimas galėjo būti puikiausia mobiliojo rusų ugnies valdymo padalinio slėptuvė. Nekaltinau savo fronto bičiulių dėl patiklumo, nes neturėjome pakankamai žinių apie tai, kaip dirba rusams tarnauti pasirengę vokiečių

dezertyrai iš nacionalinio komiteto „Laisvoji Vokietija“ ir Vokiečių karininkų sąjungos. Jokios informacijos apie tai dėl politinių priežasčių mums niekas neatskleidė.

Tą pačią naktį 1-asis būrys gavo užduotį atsargiai išžvalgyti teritoriją į rytus nuo kelio į Neuparką ir nustatyti, kur rusų pozicijos. Užduoties tikslas buvo labai konkretus, o vos susidūręs su priešu būrys išsyk turėjo atsitraukti. Buvo tikimasi, kad jis grįš po valandos. Kitą rytą vis dar nebuvo jokių žinių apie 1-ąjį būrį, darėsi neramu. Tikriausiai bus įvykę kažkas netikėto. Apie 10 val. 2-asis būrys, vadovaujamas leitenanto Saulio, pradėjo žvalgybą ugnimi, per kurią buvo siekiama išsiaiškinti, kur dingo 1-asis būrys. Neuparko kryptimi patraukėme palei dešinę pakelę. Vos už 300 m griovyje aptikome 24 kareivių kūnus, jie gulėjo prie pat vienas kito, ant nugarų. Visiems į krūtinės ląstą iš arti buvo šauta iš rusų pistoletų-kulkosvaidžių. Žieminių uniformų kišenės buvo išverstos. Tarnybos knygelės ir vertingi daiktai paimiti. Mūsų vyresniojo leitenanto tarp žuvusiųjų nebuvo; spėjome, kad jį pagrobė. Visi 1-ojo būrio kariai fronte patyrę, iš buvusio 16-ojo parašiutininkų pulko, todėl be pasipriešinimo jie tikrai nebūtų leidęsi išžudomi. Veikiausiai vokiškomis uniformomis persirengusių žmonių jie buvo įvilioni į spąstus, užklupti ir sušaudyti. Jų ginklai dingę. Netvėrėme pykčiu. Vėliau ėmėme slinktis toliau nuo kelio, į dešinę. Greitai pašalinome keletą sargybos ugnies taškų. Prie mūsų prisijungė dvi šturmo savaigės, puolimas įgavo pagreitį, galėjome jaustis gerokai stipriau, juo labiau kad šturmo pabūklo komandą sudarė nepriekaištingai parengti profesionalai. Netrukus buvome atsikovoję vieną kilometrą teritorijos. Pamiškėje priėjome du didelius dviaukščius visai neapgadintus pastatus, iš kurių į mus smarkiai šaudė. Mūsų koviniai sviediniai užčiaupė prieš šturmo pabūklus. Du rusų karininkai dar pabandė bėgti raiti. Ir į juos pataikė mūsų sviediniai. Kiti rusai puolę į paniką išsilakstė. Iš jų laipsnių ženklelių supratome, kad

Pakelėje žuvę vokiečių kariai ir lavonus apieškantys rusai.

susidūrėme su rusų vyresniosios vadovybės štabu. Leitenantas Saulis išsiuntė mane į batalioną pastiprinimo. Iki šiol buvome netekę septynių sužeistų mūsų karių, visi jie buvo išvežti. Susiruošiau į kelią, kurį laiką likau stovėti prie žuvusių mūsų karių. Prisiekiau sau kitąsyk, kai kils mirties ir gyvybės klausimas, pamiršti bet kokį išsiugdytą polinkį likti nuosaikiam.

Vaizdas priešais bataliono vadavietę buvo šiurpus. Ant kelio į Kaverną, maždaug vadavietės aukštyje, stovėjo trys tankai uždarytais liukais. Po rusų sunkiųjų pabūklų ugnies šėlsmo viskas buvo siaubingai nuniokota. Tarp tankų ir aplink juos gulėjo daugybė lavonų. Tarp žuvusiųjų atpažinau puskarininkį Frohnę. Prie jo kojų pamačiau feldfebelį Rotertą, iš kurio plieninio šalmo kaip durklai styrojo dvi bjauriai išlinkusios skeveldros. Atrodė, kad jis paralyžiuotas, bet sąmonės dar nebuvo praradęs, paprašė manęs

Sunaikinta vokiečių šarvuotoji technika. 1945 m. Rytų Prūsija.

padėti. Buvau per silpnas, kad vienas pats galėčiau nunešti jį iki vadavietės, todėl pažadėjau nedelsdamas iškviesti pagalbą. Kai šiek tiek vėliau grįžome su neštuvais, nebebuvo nei tankų, nei feldfebilio Roterto. Nebuvau girdėjęs jokio atvažiuojančių tankų gaudesio, todėl akimirką suabejojau, ar tik nebūsiu matęs miražo. Tačiau kiti kareiviai mane patikino, kad neapsigavau. Regis, būsiu praradęs laiko nuovoką ir gerai nebesuvokiau tikrovės.

Parašęs tarnybinį pranešimą kapitonas Kuhlwilmas man pateikė daugiau klausimų, iš kurių susidariau įspūdį, kad jis, ko gero, nebuvo informuotas apie mūsų operaciją. Vėliau jis atrodė patenkintas ir net padovanojo man naują šturmo karabiną su šoviniais, nors aš vis dar tebeturėjau savo senąjį pistoletą-kulkosvaidį. Jis taip pat pasakė, kad kaip tik atvykusi nauja pamaina, todėl aš galįs pasiimti dvidešimt patyrusių parašiutininkų, o leitenantui Sauliui jis įsakė grįžti į pradinę poziciją ir gintis neišeinant

iš pastatų. Nudžiugęs dėl netikėto pastiprinimo atsisveikinau.

Bandydami sutrumpinti kelią leidomės per plyną lauką ir patekome tiesiai į lengvųjų minosvaidžių ugnį, bet pasprukome. Atvykome gyvi ir sveiki. Leitenantas Saulis nusistebėjo mano palydovais – net dviem naujomis grupėmis kareivių. Kaip tik trys į pilvą pašauti mūsiškiai buvo perkeliami ant šturmo savaeigės. Šauta iš arčiau stovinčio pastato. Mūsų šturmo savaeigės padarė galą panašiams antpuoliams. Dabar jau mes turėjome šturmuoti tuos pastatus. Tačiau puolimas būtų beviltiškas, nes neturėjome nė vienos rankinės granatos.

Ir vėl skaudžiai jutome savo karinio rengimo spragas, mūšis apgyvendintoje vietovėje buvo viena sudėtingiausių kovos rūšių, jam rengiantis reikėjo intensyviai treniruotis pratybose. Mūsų vyresniosios vadovybės vadai žinojo mūsų silpnąsias vietas, tai buvo patvirtinta ir 1945 metų sausio 1 dienos padėties ataskaitoje. Be kita ko, ten buvo teigiama: „Žemas karinio rengimo lygmuo dėl nepakankamo pradinio persikvalifikuojančių karių parengimo. Ypatingi sunkumai: tinkamų kuopos vadų stoka, puskarininkių ir specialistų trūkumas, prastas naujai siunčiamų pamainų karinis rengimas.“ Mūsų generolas Schmalzas parašė savo nuomonę: „Dėl, viena vertus, gero moralinio nusiteikimo ir, kita vertus, „žemo karinio pasirengimo lygmens“ motorizuotųjų pėstininkų divizijos išformavimas kovinio mokymo tikslais yra tikslingas ir būtinas.“

Griežčiau kritikuoti vadovaujantis generolas nebūtų galėjęs sau leisti.

Kadangi mūsų užduotis jau buvo įvykdyta, nekliudomi atsi-traukėme nuo priešo. Rusai buvo pasidarę atsargesni ir bent laikinai pasiliko atokiau. Gal už kokių 200 m nuo priešakinio gynybos krašto sutikome pagyvenusį pėstininkų kapitoną, kuris stebėjo teritoriją iš apkasos. Nustebome. Jis nedėvėjo žieminės uniformos ir buvo apsiginklavęs tik karabinu; paprastai karininkas tokio

ginklo nesinešiodavo. Leitenantas Saulis draugiškai pasisveikino ir paklausė vyriškio, kur dingusi jo kuopa. Su nusivylimo šešėliu veide jis mostelėjo atgal ir atšovė, kad jo „visa kuopa pasprukusi“. Tiesą sakant, atsižvelgdami į bendras aplinkybes ir šį kapitono teiginį, turėjome neišpasakyti suklusti, nes vargiai būtų galima įsivaizduoti, kad esant ramiai bendrai taktinei padėčiai visa kuopa su visais puskarininkiais būtų sutarusi drauge pabėgti. Kareivių elgesys atitiktų visus nusikalstamos veikos požymius: bailumas, maištas, nepaklusnumas ir atsisakymas vykdyti įsakymą; už tai grėstų mirties bausmė.

Kas apkaso viduje, negalėjome matyti, nes įlipimas buvo pridengtas brezentu. Leitenanto Saulio pasiūlymą eiti drauge su mumis karininkas išmintingai atmetė. Matyt, mūsų patiklumas buvo beribis, galbūt dėl to, kad buvome išauklėti bet kokį autoritetą priimti su didžiausia pagarba. O šiuo atveju prieš mus stovėjo kapitonas. Kai kurie mūsų šiešiai net palaikė jį narsiu, nors nesuprantamas jo elgesys greičiau būtų galėjęs atrodyti silpnaprotiškumo išraiška. Tiesa, teko pripažinti, kad kartais sunku būdavo vieną nuo kito atskirti.

Kuopos vadavietėje kalbėjomės apie nelaimingą mūsų fronto draugų baigtį. Neiškenčiau neišsakęs griežtos kritikos. Paskiau paklausiau, ar galėjo būti, kad visa pėstininkų kuopa nepastebėta praeitų pro bataliono teritoriją ir užimtų poziciją vos už dviejų šimtų metrų nuo mūsų. Leitenantas Saulis iškart suprato, kur link sukau. Jis pašoko, stvėrė savo pistoletą-kulkosvaidį ir mes išbėgome. Kapitonas buvo dingęs, apkase matėsi tik jo cigarečių nuorūkos.

Vėliau kuopos vadą palydėjau į bataliono vadavietę, kur mūsų vadas iki smulkmenų norėjo sužinoti, kaip vyko mūsų žvalgybos ugnimi operacija. Kapitonas Kuhlwilmas manė, kad būtų buvusi palanki proga pulti ir ištuštinti priešo vadavietę, siekiant paimti raštiškus nurodymus, įsakymus, žemėlapius, tarnybos knygeles

Priedanga apkase.

ir asmeninius daiktus, pavyzdžiui, laiškus, nuotraukas ir užrašus, tai būtų buvę nepaprastai naudinga vertinant prieš padėtį. Matyt, tai pasakodamas jis galvojo apie drąsius savo paties veiksmus prieš užnugaryje, už kuriuos buvo apdovanotas Riterio kryžiumi.

Taip pat vadas nepamiršo leitenanto Saulio pastabos apie nepakankamą mūsų ginkluotę ir šaudmenų stoką. Kapitonas Kuhlwilmas buvo iš tų „senų karžygių“, kuriems kas galvoj, tas ant liežuvio. Man tai patiko. Labai jį vertinau, nes jis visada būdavo rūpestingas, o man vis patardavo. Gerai mačiau, kokie apgalvoti jo taktiniai sprendimai, kuriais buvo bandoma išsaugoti gyvybes. Jis buvo sektinas pavyzdys, neaukojo karių gyvybių. Ir tą puikiai įrodė 1945 metų vasario 8 dieną.

Paklausiau kapitono, kodėl mums buvo leista patekti į mir-
tinus sąstus, nepasidalijus su mumis žiniomis apie nacionalinį
komitetą „Laisvoji Vokietija“ ir Vokiečių karininkų sąjungą, kurie
veikė rusų pusėje ir kovojo prieš mus. Kapitonas Kuhlwilmas
nenoriai žvilgtelėjo ir atsakė:

– Nes tarp mūsų vaikštinėja per daug subingalių, kuriuos rei-
kėtų nušauti.

Nežinojau, ką jis turėjo omenyje, bet įtariau. Kaip ir dauge-
lis karo vadų, jis buvo švelnaus būdo, kurį slėpė šiurkšti išvaizda.
Ypatingo jo prielankumo nusipelnė leitenantas Saulis, tariasi
matantis tai iš 7-osios kuopos gynybos pozicijų, kurios visada
būdavo netoli jo vadavietės. Dar tos pačios dienos vakarą
kapitonas Kuhlwilmas įteikė man 2 laipsnio Geležinį kryžių.

YPATINGAS INCIDENTAS

Buvo ankstyvas vakaras. Aš, numigęs porą valandų, ir leitenantas Saulis išsiruošėme išžvalgyti teritoriją palei pietvakarinį Kryžbarko pakraštį. Buvome sustoję prie senos moters, atrodžiusios ne viso proto, kai prie mūsų priėjo apgirtęs pionierių feldfebelis, kuris iškart šiurkščiai ir įžūliai kreipėsi į leitenantą Saulį jį tujindamas. Jis pagrasino susprogdinsiąs tiltą ir nedidelio ežero užtvanką. Kai leitenantas Saulis paprašė pakeisti toną, feldfebelio akiplėšiškumas peraugo į užgauliojimą. Pasipylė nešvankiausi žodžiai, kuopos vadas buvo išvadintas „šikniumi“ ir „kvailu šunsnukiu“. Padėtis darėsi vis kritiškesnė. Galiausiai leitenantas Saulis pagrasino tą tipą nušauti. Nuo peties nusiėmė savo pistoletą-kulkosvaidį ir pasiruošė. Atrodė, tuoj šaus. Aš tam feldfebeliui nejutau nė menkiausio gailėsčio. Visgi įsikišau ir sukeičiau vaidmenis. Stengiausi atrodyti kaip išsišokėlis, pagrasinau jam „išmušiantis dantis jo purvinaame snukyje“. Priblokštas feldfebelis paklausė, kas aš, ir aš pasakiau jam, koks mano laipsnis ir pavardė. Jis siaubo apimtas pažvelgė į mane, tarsi matytų patį šėtoną, regis, sužlugo visas jo karinio pasaulio suvokimas. Nesiliaudamas kraipyti galvos jis pradingo. Leitenantas Saulis pasakė:

– Mažiau, išgelbėjai tam niekšui gyvybę.

Anuomet dar nežinojau, kad toks elgesys specialistų buvo vadinamas „vaidmenų pakeitimu“.